

DÖNEM SONU İŞLEMLERİNDE İKİ SORUN

1. GİRİŞ

Eskiden sadece yıl sonlarında gündeme gelen Dönem Sonu İşlemleri şimdi her üç ayda bir Geçici Vergi beyan dönemlerinde de gündeme gelmektedir. Ancak, teamül olarak Takvim Yılı sonu, dönem sonu olarak bilinir ve uygulanır. Buna bağlı işlemler de kapsamlı olarak yıl sonlarında gündeme gelir ve uygulanır.

Konu, genellikle meslek mensupları olan SMMM ve YMM'leri ilgilendirmekle beraber, işletmelerin muhasebe sorumluları ve işletme sahiplerini de yakından ilgilendirmektedir.

Dönem sonu işlemleri özellikli, kapsamlı, detaylı ve işletmelere göre sorunlu konular içermekte olduğu kadar uygulayıcılar arasında da farklı görüş ve uygulamalara yol açmaktadır.

Bu yazımızda; dönem sonlarında yapılması gereken muhasebe kayıtları ve buna bağlı işlemleri anlatmak yerine, yıllardır farklı uygulama ve görüşlere konu olan ve hep sorun olarak kalmaya devam eden kanunen kabul edilmeyen giderler ile kasa fazlalıkları ve ortakların çektiği paralara adet yöntemi ile faiz uygulaması işlemlerini inceleyeceğiz.

2. SORUN OLAN KONULARIN İNCELENMESİ

2.1. Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler:

Kanunen kabul edilmeyen gider kavramı mali kâr ile ticari kâr arasındaki farklılığı ortaya koymaktadır. Bazı harcamaların ticari kazancın elde edilmesi ve sürdürülmesi için gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği hususu çoğu kez yoruma ihtiyaç göstermektedir. Farklı yorum ve tartışmaları önlemek bakımından kanun koyucu hangi giderlerin kabul edilen (GVK-Md.40) hangilerinin kabul edilmeyen gider (GVK-Md.41) niteliğinde olduğu konusuna açıklık getirmiş olmasına rağmen pek çok konu ve olay da halen tartışılmaktadır.

GVK-Md.41 de sayılan kanunen kabul edilmeyen giderleri özetle aşağıdaki gibi sınıflandırmak mümkündür;

- a) Ticari kazancın elde edilmesi ile direkt ilgisi olmayan giderler.
- b) Ticari kazançla ilgisi olmakla birlikte vergisel kaygılarla kanun gereği kabul edilmeyen giderler.
- c) Kamu alacağının hazineye intikalinde kamu düzenine uymak amacıyla uygulanan ceza ve gecikme zamları.
- d) Genel sağlığı ilgilendiren alkollü içki ve tütün mamullerine ilişkin giderler.
- e) Vergi afları ve bunun sonucu olarak getirilen vergiler.

Yukarıdaki sınıflandırma sonucu oluşan giderler beraberinde aşağıdaki sorunları da meydana getirmektedir;

- a) Hatalı veya yanlış muhasebe kayıtları.
- b) Hatalı veya yanlış vergi beyanları.
- c) Hatalı veya yanlış mali tablolar.
- d) Hatalı veya yanlış vergi ödemeleri.
- e) İnceleme sonucu ilave vergi ve ceza ödemeleri.

Kural olarak, ticari kazancın elde edilmesi ve sürdürülmesi için yapılan her türlü gider ticari kazancın tespitinde gider olarak dikkate alınır. Ancak, bazı işletme sahip veya yöneticisinin şahsi ve ailevi giderlerinin işletmeye ödettilmesi, işletmenin parasının faizsiz kullanılması anlamına geleceği için bu tür giderlerin indirim konusu yapılması “örtülü kazanç dağıtımı” olarak nitelendirilmektedir. Bu durumda, işletme gerçek olmayan bir borç ile karşı karşıya kalmakta, kurum kazancında da azalma söz konusu olmaktadır.

Tek düzen hesap planında, Kanunen Kabul Edilmeyen Gider Hesabı (KKEG) diye bir hesap ismi veya işleyişi bulunmamaktadır. İşletmelerin yaptıkları tüm işletme giderleri ticari anlamda giderdir ve aynen ilgili gider hesaplarına ve mali tablolara da yansımalıdır. Esas olan da Ticari Kâr'dır. Oysa vergi kanunlarımız bazı giderlerin indirimini kanunen kabul etmemiş olup, bunların dönem sonlarında gider hesaplarından tespit edilerek beyannamelerde Kanunen Kabul Edilmeyen Gider olarak Ticari Kâr'a ilavesini öngörmüştür. Buradan da vergi matrahı olan Mali Kâr'a ulaşılmaktadır.

Ticari Kâr'dan Mali Kâr'a sağlıklı ulaşmak için konu ile ilgili muhasebe kaydı çok önemlidir. Uygulamada, KKEG'ler çoğu kez 689 No.lu hesap kullanılmak sureti ile kayıtlara alınmaktadır. Oysa 689 No.lu hesap Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar Hesabı'dır. Bu hesaba yazılan giderler içerisinde KKEG bir gider olabileceği gibi, başka birçok hesap içerisinde de KKEG bir gider söz konusu olabilir. Dolayısı ile 689 No.lu hesabın sadece KKEG hesabı olarak kullanılması yanlış olur. Zira bu hesaba Kanunen Kabul Edilen bir kısım giderler de kaydedilmektedir.

Olası hataları önlemek için burada yapılması gereken, vergi mevzuatına göre KKEG'lerin (kayıtlarda Tek Düzen Hesap Planında yeri olmayan Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler Hesabı'na kaydedilmesi yerine) ilgili gider hesabında gider türüne göre kaydedilmeli ve ayrıca Nazım Hesap'larda alt hesap olarak KKEG ve KKEG Karşılığı hesaplarında takip edilmelidir.

Örnek:1

(XYZ) A.Ş.'nin dönem içerisinde KKEG kapsamında, 10.000.-TL.si eğitim gideri, 10.000.-TL.si seyahat gideri, 10.000 TL.si ise vergi cezası olmak üzere toplam 30.000 TL yönetim gideri olduğu tespit edilmiştir. Buna göre muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olmalıdır.

770. GENEL YÖNETİM GİDERLERİ 10.000.-

770.01. Eğitim Gideri

770.01.001 İşveren Çocuğu Kurs Gideri

770. GENEL YÖNETİM GİDERİ 10.000.-

770.01. Seyahat Gideri

770.01.001 İş İle İlgili Olmayan Seyahat

770. GENEL YÖNETİM GİDERİ 10.000.-

770.01. Vergi Resim Harç Gideri

770.01.001 Vergi Cezası

100/102 KASA/BANKA HESABI 30.000.-

950. NAZIM HESAP 30.000

950.01. KKEG

950.01.001 Eğitim Gideri

950.01.002 Seyahat Gideri

950.01.002 Vergi Cezası

951. NAZIM HESAP KARŞILIĞI 30.000.-

951.01. KKEG

951.01.001 Eğitim Gideri

951.01.002 Seyahat Gideri

951.01.002 Vergi Cezası

Olası hataları veya yanlışlıkları önlemek için, beyan dönemlerinde Nazım Hesap'larda yer alan Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler, beyannamelere doğru bir şekilde intikal ettirilerek ticari kâra ilave edildikten sonra vergi matrahı olan mali kâra ulaşılmalıdır. Hatalı veya yanlış muhasebe kayıtları, hatalı veya yanlış mali tablolara ve beyanlara yol açmaktadır. Bunun sonucu olarak tahakkuk eden vergiler de hatalı olmaktadır. Daha da ötesi, olası vergi incelemelerinde ilave vergi veya cezalar ile de karşılaşılmaktadır.

Konu ile ilgili bir diğer husus ise, belli dönemlerde çıkarılan vergi afları veya düzenlemeleri sonucu ödenmesi gereken vergilerin gider yazılmayıp KKEG olarak kabul edilmesi ve kayıtlara alınması bilanço ve gelir tablolarının dengesini bozmaktadır. Özellikle, son çıkan 6111 sayılı yasa kapsamında işletmeler tarafından ödenen ciddi miktarlardaki vergiler ticari anlamda gider olduğu halde mali anlamda gider kabul edilmemesi birçok işletmenin 2011 yılı bilanço ve gelir tablolarını bozmuş durumdadır.

2.2. Kasa Fazlalıkları ve Ortakların İşletmeden Çektiği Paralar:

Dönem sonu işlemlerinde, Kasa Fazlalıkları ve Ortakların İşletmeden Çektiği Paralar ikinci önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Konumuz; yasal anlamda izah edilemeyen kasa fazlalıkları ve ortakların işletmeden çektiği paraların nasıl oluştuğundan ziyade, bu hesapların bakiyelerine dönem sonlarında adet yöntemiyle faiz (doğru veya yanlış) uygulamasıdır.

Ancak; biz yine de bu hesapların nasıl oluştuğuna kısaca göz atalım.

a) İşletme ile ilgili olduğu halde belgesiz harcamalar kayıtlara çoğunlukla yansıtılmadığından kasa hesabında olması gerekenin üzerinde fazla (fiktif) bakiyeler yer almaktadır.

b) Özel harcamalar ile dağıtıldığı halde kâr dağıtımını da kayıtlara çoğunlukla yansıtılmadığından ortaklardan alacaklar hesabında bakiyeler yer almaktadır.

Ayrıca, kasa fazlalıkları veya ortaklardan alacaklar hesabının Transfer Fiyatlandırması kapsamında örtülü kazanç olarak irdelenmesi veya incelemeye konu olması da vergi mevzuatımızda yer almaktadır. Mevcut vergi kanunlarımızdaki yaptırım dışında, yeni Türk Ticaret Kanunu da ortakların işletmeden para çekmesini belli koşullarda kısıtlamıştır.

Konumuz olan, dönem sonlarında kasa fazlalıkları ve ortaklardan alacaklar hesabına uygulanan adet yöntemi ile faiz uygulaması ise, her dönem sonu işlemlerinde işletmeler için sorun olmaya devam etmektedir.

Literatürde adet (gün x kredi tutarı), faiz ise (net adet x faiz oranı / 365) şeklindedir. O halde adet bir yöntem, faiz ise bir (hesaplama) sonuçtur. Dolayısı ile konu hakkında adet yöntemi ile faiz hesaplama kavramını kullanmak daha doğru olacaktır. Faiz oranı olarak Merkez Bankası reeskont faiz oranı esas alınmalıdır.

Dönem sonlarında, kasa hesabındaki fazlalıklar ve ortaklardan alacaklar için uygulanmakta olan adet yöntemi ile faiz uygulamasında sorunların devam ettiğini uygulama veya inceleme sonucunda görmekteyiz.

Bize göre;

Dönem sonlarında kasa fazlalıklarına ve ortaklardan alacaklar hesabına uygulanmakta olan adet yöntemi ile hesaplanan faizin muhasebe kaydı ve beyanı aşağıdaki gibi olmalıdır.

a) Kasa hesabına uygulanan faiz, kasa hesabına ilave edilmek yerine muhasebe kayıtlarında sadece nazım hesaplarda izlenmeli ve beyanname üzerinde kanunen kabul edilmeyen gider olarak matraha dahil edilmelidir. Çünkü, fiktif bir rakama uygulanan faiz gelir kaydedilerek, karşılığını kasa hesabının borcuna yazmakla fiilen ortada olmayan kasa bakiyesini daha da artırmış olacaktır.

Örnek:2

(XYZ) A.Ş.'nin 31.12.2013 bilançosunda kasa hesabının bakiyesi 550.000 TL'dir. Bunun 50.000 TL'si fiili kasa olup, geriye kalan 500.000 TL'si fiilen kasada olmayan (fiktif) bir rakamdır. Kasa fazlası olarak kabul edilen 500.000 TL'ye adet yöntemi ile 60.000 TL faiz hesaplanmıştır. Bu faiz kasa hesabının (veya ortaklar cari hesabının) borcuna, gelir hesabının alacağına yazıldığında, kasada gerçekte olmayan rakam yanlış yere daha da artırılmış olacaktır. Doğru olan, 60.000 TL. Nazım Hesaplarda (KKEG) kasa adetlandırması olarak kayıtlara alınmalı, dönem sonunda ise yıllık beyannamede KKEG olarak matraha ilave edilmelidir.

_____ / _____
950.NAZIM HESAP 60.000.-
950.01. KKEG
950.01.001 Kasa Adatlandırması
951.NAZIM HESAP KARŞILIĞI 60.000.-
951.01. KKEG
951.01.001 Kasa Adatlandırması
_____ / _____

b) Ortaklardan Alacaklar hesabına uygulanan faiz, 131 No.lu Ortaklardan Alacaklar hesabının borcuna, 679 No.lu Diğer Olağandışı Gelir ve Kârlar hesabının alacağına kaydedilmeli. Hesaplanan faize ayrıca KDV de uygulanmalıdır. Çünkü hesaplanan ve ortağın borcuna yazılan faiz, ortağa verilen bir finansman hizmeti karşılığıdır.

Örnek:3

(XYZ) A.Ş.'nin 31.12.2013 bilançosunda **131** No.lu Ortaklardan Alacaklar hesabının bakiyesinde ortak (A) 600.000 TL alacak bulunmaktadır. Bunun 100.000 TL'si izah edilebilir çeşitli nedenler ile ortağın hesabına kaydedilen rakam olup, gerçek anlamda ortak (A) nın şirkete 500.000 TL borcu bulunmaktadır. Adat yöntemi ile 50.000 TL faiz hesaplanmıştır. Burada yapılması gereken muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olmalıdır.

_____ / _____
131.ORTAKLARDAN ALACAKLAR 59.000.-
131.01. Ortak (A)
131.01.001 Faiz ve KDV Tahakkuku
679. DİĞER O.DIŞI GEL. VE KARLAR 50.000.-
679.01. Ortak (A)
679.01.001 Faiz Geliri
391. HESAPLANAN KDV 9.000.-
391.01 İlave Edilecek KDV
_____ / _____

3. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ:

Dönem sonlarında çok sayıda işlem mevzuata uyumlu, genel kabul görmüş kaidelere göre sorunsuz yapılmaktadır. Ancak, yukarıda detaylarını belirttiğimiz iki konuda sorunlar devam etmektedir.

Ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi için yapılması zorunlu olan, ancak çeşitli nedenlerle mali kârın tespitinde indirimine izin verilmeyen giderler ticari kârı ve buna bağlı tüm teknik hesapları etkilemektedir. Muhasebe uygulamalarında ise, hatalı veya yanlış işlemlere sebebiyet vermemek için kayıt sırasında KKEG lerin Nazım hesaplarda izlenmesi, dönem sonlarında yapılan kontrol ve revizyonlarda ise doğru rakamların beyannamede matraha ilavesine dikkat edilmesi gerekmektedir.

Ülkemizde nedenleri çok derin ve karmaşık olan kayıt dışılık devam ettikçe, buna bağlı olumsuzluklar dönem sonlarında veya incelemelerde işletmeler için sorun olmaya devam edecektir. Bizim bu konudaki önerimiz sorunun kaynağı ortadan kalkıncaya kadar, hiç olmazsa işletmelerin doğru muhasebe kayıtları sonucu sağlıklı mali tablolar elde etmeleridir.

Özellikle kurumsal yapısını oturtamamış işletmelerde sıklıkla rastlanılan kasa fazlalıkları her dönem sonunda sorun olmaktadır. Net bir yasal dayanağı olmayan ve yıllardır işletmelerin uyguladığı adet yöntemi ile faiz hesabı, köklü ve kalıcı bir çözüm olmaktan ziyade o anı veya dönem sonunu kurtarmış olmaktan ibaret bir uygulamadır. Dolayısı ile dönem sonlarında kasa hesabına faiz uygulamakla kasa fazlası yok edilemez. Ayrıca, hesaplanan faizin gelir yazılarak kasa hesabının borcuna yazılması zaten fiktif olan kasa fazlasını daha da artıracaktır.

Ortakların işletmeden çektikleri ve kaydedildikleri ortaklardan alacaklar hesabı da yıllardır vergi mevzuatı karşısında sorun olmuştur. Ortaklar cari hesabında, ortakların işletmeden çektiği paralar dışında, zaman zaman ortakların kişisel harcama bedelleri, işletme ile ilgili olmayan giderler, hesap hataları sonucu oluşan farklar, tasfiye edilen hesap bakiyeleri gibi işlemlerde yer alabilmektedir. Bu konuda, yeni Türk Ticaret Kanunu'nda kalıcı bir çözüm (yasak) getirilirken, daha sonra TTK'daki düzenleme ile ortakların işletmeden para çekme işlemi yumuşatılarak bazı şartlara bağlanmıştır. Ancak, bu düzenleme sonrası da belli şartlarda ortakların şirketten para çekmesi vergi mevzuatına göre sorgulanmaya devam edecektir. Ortakların kâr payı veya kâr dağıtımını dışında şirketten çektikleri paralara faiz ve bu faize de KDV uygulanmalıdır.

Uygulamada, ortaklardan alacaklar hesabının arka planında, kâr dağıtım prosedürüne (mevzuatına) uyulmaması da yatmaktadır. Diğer bir ifade ile özellikle kurumlarda kâr dağıtım stopajı (%15) çok yüksek olduğundan, kişiler bundan kaçınmak için çektikleri parayı şirkete borçlanmış gibi göstermektedirler. Bu da dönem sonlarında, yukarıda bahsettiğimiz sorunlara yol açmaktadır. Kurumlar Vergisi oranı (%20) ülkemiz şartları için makul bir orandır ancak, kurumlar vergisi ödendikten sonra kârın dağıtılması halinde ayrıca Stopaj (%15) adı altında ilave bir vergi alınması, mükelleflerin hatalı veya yanlış işlem yapmalarına yol açmaktadır. Bunun sonucu da, kasa bakiyeleri veya ortaklardan alacaklar hesabının kalanı (çoğunlukla) gerçekleri yansıtmadığından mali tabloların dengesini bozmaktadır.